

INICIJATIVA

Časopis osoba sa invaliditetom - 2018. godina - broj 131

BESPLATAN
PRIMJERAK

2019.

KynNysTV

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Vlada Federacije Bosne i Hercegovine
Ministarstvo rada i socijalne politike

SADRŽAJ

RAZVOJ LJUDSKIH PRAVA 3 - 4
IN MEMORIAM 5
PRIJEVOZ I INVALIDITET 6 - 7
UŽIVAJMO U ŽIVOTU NA SVOJ NAČIN 8 - 9
IZ AKTIVNOSTI 10 - 11
3. DECEMBAR, MEĐUNARODNI DAN OSOBA S INVALIDITETOM 12
VIDIM TE 13
KRISTIJAN NE VIDI I NE ČUJE 14 - 15
NASILJE NAD ŽENAMA U BIH 16 - 17
KONVENCIJA O UKLANJANJU SVIH OBLIKA DISKRIMINACIJE ŽENA 18
INKLUZIJA U OBRAZOVANJU 19 - 20
NOVOGODIŠNJE ČESTITKE 21
NOVA GODINA KROZ ISTORIJU I OBIČAJE 22 - 23
UMJETNA INTELIGENCIJA 24
NAJNAGRAĐIVANIJI PARAOLIMPIJCI 25 - 26
ŠARENA STRANA 27
NEKE INFORMACIJE KORIŠTENE SU SA INTERNET STRANICA.

**Informativni centar za osobe
sa invaliditetom "Lotos" Tuzla**

Redakcija:

Fikreta Hasanović
Suvad Zahirović
Jasminko Bijelić
Adisa Kišić

Grafički dizajn:

Dženita Rahmanović

IN MEMORIAM

Sanja Zahirović (1963 - 2015)

Glavna i odgovorna urednica:

Fikreta Hasanović

Adresa redakcije:

M. i Ž. Crnogorčevića 3
75 000 Tuzla
Tel./Fax: + 387 35 251-476, 251-245

E-mail:

ic.loتوs@bih.net.ba
info@ic-loتوs.org.ba

Web:

www.ic-loتوs.org.ba

Izdavač:

Informativni centar za osobe sa
invaliditetom "Lotos" Tuzla

Tiraž:

1000 primjeraka

INICIJATIVA (lat.)

Podsticaj za neku aktivnost posebno u pravu, zakonodavna inicijativa, pravo na podnošenje prijedloga zakona i drugih akata s pravnim dejstvom.

Uopšte, "čovjek od inicijative" je onaj koji samostalno preduzima potrebnu aktivnost u svom ili širem djelokrugu privatnog ili javnog života, ne čekajući za sve naredbe ili spoljašnji podsticaj.

Broj: 08-651-437-4/97

Sarajevo 16.12.1997. god.

Redni broj: 747

**Upis u evidenciju javnih glasila izvršen u skladu
sa Zakonom o javnom informisanju.**

RAZVOJ LJUDSKIH PRAVA

Ideja ljudskog dostojanstva stara je kao i čovječanstvo, ona postoji u različitim oblicima, u svim kulturama i religijama.

Tako je u afričkoj filozofiji vidljivo duboko poštovanje ljudskog bića, a u staroj grčkoj filozofiji (prije više od 2000 godina) razvila se ideja o jednakosti svih ljudi - ideja o prirodnom pravu koje pripada svakom čovjeku.

Ta tradicija prirodnog prava doživjela je svoj daljnji razvoj u ranom kršćanstvu i drugim religijama. Ali ipak, ideja ljudskih prava tada nije imala mnogo zajedničkog s političkom stvarnošću. Radilo se tek o filozofskim razmatranjima koja su u svijet politike i prava bila prenesena postepeno, tek početkom novog doba. Tako su za filozofa Johna Lockea (17. st.) nepromjenjiva urođena prava čovjeka: život, sloboda i privatno vlasništvo.

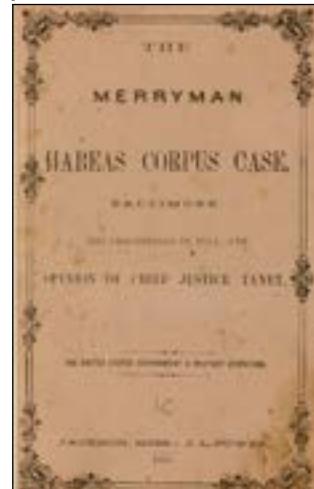
Svrha i obaveza svake države je da štiti ta prirodna ljudska prava. Apstraktna ideja o ljudskim pravima počela se postepeno ostvarivati i u sklopu država. Vodeću ulogu u takvom razvoju imala je Engleska.

Već su 1215., s "Magna Charta Libertatum", od kralja iznuđena određena prava, a dokumentom "Petition of Rights" iz 1628. zagarantovana je nepovredivost građanina, a "Habeas-Corpus-Akte" iz 1679. bio je odlučujući preokret za usidrenje ideje o ljudskim pravima u konkretnom državnom pravu.

Tim aktom građanin je bio zaštićen od bezrazložnog hapšenja. Uhapšenik se morao u roku od dvadeset dana izvesti pred suca. Ta prava vrijedila su i u engleskim kolonijama, dakle i u Sjedinjenim Američkim Državama. U jeku borbe za nezavisnost tamo je prvi put u istoriji formulisan "Katalog ljudskih prava", i to pozivajući se na zamisli Johna Lockea. Naime, "Virginia Bill of Rights" iz 1776., dokument je koji se, uz "Američko proglašenje nezavisnosti" iz iste godine, ubraja u jedne od najvažnijih dokumenata u povijesti ljudskih prava. Dokumentom "Virginia Bill of Rights" sljedeća prava proglašena su neotuđivim ljudskim pravima i od tada sačinjavaju jezgru ljudskih prava:

- **pravo na život, slobodu i privatno vlasništvo;**
- **sloboda okupljanja i sloboda tiska;**
- **sloboda kretanja i pravo na peticiju;**
- **pravo na pravnu zaštitu;**
- **glasачko pravo.**

Ustavno-pravno ostvarenje ideje o ljudskim pravima krenulo je velikim zaletom i iz Francuske. Francuska revolucija iz 1789. sa svojom parolom "liberté, égalité, fraternité" izvršila je poseban uticaj. Dana 26. avgusta 1789. prihvaćena je "Povelja o ljudskim i građanskim pravima" koja sadržava pokušaj naglašavanja univerzalne važnosti ljudskih prava.

Ali najviše je riječ o tome da se u pojedinim nacionalnim ustavima ljudskim pravima osigura značenje osnovnih prava, što se tokom 19. stoljeća i dogodilo u gotovo svim evropskim državama. Političko i pravno ostvarenje filozofske ideje o ljudskim pravima u dobroj je mjeri uspjelo do sredine 20. stoljeća.

Ali, ljudska prava iziskuju univerzalnu važnost, a obavezujuće jamstvo za njih kao za osnovna prava bilo je ograničeno na uski okvir nacionalnih država. Pojam osnovnih ljudskih prava države su prihvatile tek nakon užasa

Drugog svjetskog rata. Strašni zločini tokom Drugog svjetskog rata potaknuli su ljudе na razmišljanje kako bi se moglo osigurati važenje ljudskih prava širom svijeta. Ono što se dogodilo nije se smjelo više ponoviti. Trebalo je osigurati da svi ljudi na svijetu imaju osnovna prava i slobode. To je bio jedan od najvažnijih motiva za osnivanje Ujedinjenih naroda. Sporazumom 48 država, ljudska prava više nisu bila stvar pojedinih država nego su postala pitanja zajednice država. To je sadržano u ključnom ugovoru između država, u "Povelji Ujedinjenih naroda", koja je usvojena 26. juna 1945.

U njoj se ističe da se sve države članice obavezuju da će i zajedno, i svaka posebno, surađivati s Ujedinjenim narodima s ciljem zaštite ljudskih prava. Tim se svaka država članica Ujedinjenih naroda, a to su danas gotovo sve zemlje svijeta, obavezuje na poštivanje ljudskih prava. Kako bi se precizno utvrdilo šta su ljudska prava, sastavljena je "Opća deklaracija o ljudskim pravima", lista ljudskih prava, koja je usvojena 10. decembra 1948. godine.

"NIJE TO TAJ KAMEN" - REKOŠE SIZIFU NA KRAJU

IN MEMORIAM

Petnaestog decembra 2018. godine se navršavaju pune tri godine kako nas je napustila naša draga Sanja Zahirović, velika aktivistkinja u pokretu osoba sa invaliditetom, jedna od prvih karika i osnivača Informativnog centra za osobe sa invaliditetom „Lotos“. Iako nije sa nama, njena vizija i snaga koju nam je nesebično darovala srcem punim vjere i želje, svakodnevno živi među nama. I danas su nam pune misli i duše njenog nastojanja za lijepim, boljim sutra, u kojem će osobe s invaliditetom imati jednakе mogućnosti i ravноправno uživati svoja prava. Sa vječnim sjećanjem na njenо plemenito biće koje je udahnulo život Lotosu, još dugo ćemo ispraćati osobe s invaliditetom u nove, bolje dane, kojima je Sanja svojim suncem obasjala puteve. Čast nam je što je bila dio našeg tima i što smo zajedno prošli jedan dio ovozemaljskih dana.

S ljubavlju i poštovanjem,
kolektiv I.C. „Lotos“

PRIJEVOZ I INVALIDITET

Ako ste osoba sa smanjenom pokretljivošću, imate određena prava – primjerice pravo na besplatnu pomoć kad putujete zrakoplovom, vlakom, autobusom ili brodom. Znate li da, ako patite od smanjene pokretljivosti zbog invaliditeta, možda imate pravo na parkirnu kartu EU?

LET AVIONOM

Osobe sa smanjenom pokretljivošću moraju imati mogućnost putovanja zrakoplovom kao i svi ostali.

Imate pravo i na besplatnu pomoć pri ulasku u avion i izlasku iz njega, za vrijeme leta i u zračnim lukama prije i poslije leta.

Kako biste dobili najbolju moguću pomoć, обратите se zrakoplovnoj kompaniji, prodavatelju karata ili organizatoru putovanja najmanje 48 sati prije putovanja i objasnite kakva vam je pomoć potrebna. Savjetovat će vas i o vašim invalidskim kolicima ili pomagalu za kretanje te, prema potrebi, pripadajućim baterijama. Zbog smanjene pokretljivosti ne smije vam se uskratiti ukrcavanje, osim ako je zrakoplov fizički premalen ili postoje drugi sigurnosni razlozi. Zrakoplovne kompanije nisu dužne osigurati pomoć pri hranjenju ili uzimanju lijekova za vrijeme leta. Ako trebate takvu vrstu pomoći, primjerice za vrijeme dužeg leta, zrakoplovne kompanije mogu tražiti da putujete u pratnji druge osobe.

Ako ne možete pronaći pomoć za putovanje, obavijestite o tome nadležne službe zračne luke ili dotičnu zrakoplovnu kompaniju.

Ako niste zadovoljni njihovim odgovorom, možete se obratiti nacionalnom provedbenom tijelu u zemlji događaja.

PUTOVANJE VOZOM

Osobe sa smanjenom pokretljivošću moraju imati mogućnost putovanja vlakom kao i svi ostali. Osim toga, informacije željezničkih prijevoznika o pristupačnosti vlakova moraju vam biti lako dostupne. Imate pravo i na

besplatnu pomoć pri ulasku u vlak, izlasku iz njega i presjedanju, za vrijeme putovanja te na željezničkim stanicama prije i poslije putovanja. Kako biste dobili najbolju moguću pomoć, обратите se željezničkom prijevozniku, prodavatelju karata ili organizatoru putovanja najmanje 48 sati prije putovanja i objasnite kakva vam je pomoć potrebna.

Zbog smanjene pokretljivosti ne smije vam se uskratiti ukrcavanje, osim ako je to nužno potrebno radi pridržavanja pravila poduzeća o pristupu. Ako ne možete pronaći pomoć za putovanje, obavijestite o tome nadležne službe željezničke stanice ili dotično željezničko poduzeće. Države članice EU neke vlakove mogu izuzeti iz ovih uvjeta - domaće vlakove koji ostaju u istoj zemlji i međunarodne vlakove koji putovanje započinju ili završavaju izvan EU. Za daljnje informacije možete se obratiti nacionalnim provedbenim tijelima.

PUTOVANJE AUTOBUSOM

Osobe sa smanjenom pokretljivošću moraju imati mogućnost putovanja autobusom kao i svi ostali. Zbog smanjene pokretljivosti ne smije vam se uskratiti kupnja karte, rezervacija ili ukrcavanje, osim ako je to nužno potrebno zbog pridržavanja zakonski

propisanih uvjeta za zdravlje i sigurnost ili ako se zbog infrastrukture ne može zajamčiti siguran prijevoz. Za putovanja na velikim udaljenostima (više od 250 km):

- poduzeće mora dopustiti osobi po vašem izboru da putuje s vama besplatno - ako se time rješava pitanje sigurnosti zbog kojeg inače ne biste mogli putovati,
- imate pravo na pomoć na određenim autobusnim kolodvorima te pri ulasku u autobus i izlasku iz njega.

Pomoć je besplatna, ali kako biste bili sigurni da ćete je dobiti, morate se obratiti autobusnom poduzeću, prodavatelju karata ili organizatoru putovanja najmanje 36 sati prije putovanja i objasniti kakva vam je pomoć potrebna. Organizator putovanja ili upravitelj autobusnog kolodvora može zatražiti da dođete na određeno mjesto najranije sat vremena prije predviđenog polaska.

Ako ne možete pronaći pomoć za putovanje, obavijestite o tome nadležne službe autobusnog kolodvora ili dotično autobusno

poduzeće. Ako niste zadovoljni njihovim odgovorom, možete se obratiti nacionalnom provedbenom tijelu u zemlji događaja.

PUTOVANJE BRODOM

Osobe sa smanjenom pokretljivošću moraju imati mogućnost putovanja brodom kao i svi ostali. Imate pravo na besplatnu pomoć pri ulasku na brod i izlasku s njega, presjedanju, za vrijeme plovidbe i u luci.

Kako biste dobili najbolju moguću pomoć obratite se prijevozniku, prodavatelju karata ili organizatoru putovanja najmanje 48 sati prije putovanja i objasnite kakva vam je pomoć potrebna. Čak i ako to niste učinili, prijevoznik i lučki operator moraju učiniti sve kako bi vam pomogli pri ukrcavanju, iskrcavanju i za vrijeme plovidbe. Imate li posebne potrebe povezane sa smještajem, sjedalom, pomoći ili trebate sa sobom ponijeti medicinsku opremu, napomenite to prodavatelju karata pri rezervaciji. Prijevoznici mogu zatražiti da zbog sigurnosnih razloga putujete u pratnji druge osobe, ili zbog konstrukcije broda ili lučke infrastrukture. Osoba u pratnji putuje besplatno. Ako ne možete pronaći pomoć za putovanje, obavijestite o tome lučke nadležne službe ili dotičnog prijevoznika.

Izvor: europa.eu

UŽIVAJMO U ŽIVOTU NA SVOJ NAČIN

U ovom boju Inicijative vam predstavljamo Svjetlanu Došić, pozitivnu i duhovitu djevojku s invaliditetom koja je korisnica kolica. Ona živi život punim plućima i vodi je vizija da je

svaki uspjeh moguć u životu samo ako postoji volja, a izazove poput invaliditeta prihvata kao vjetar u leđa. Zaposlena je kao psihologinja u Centru za djecu s višestrukim smetnjama „Koraci nade“ u Tuzli. Tako Svjetlana „korača“ u svojim kolicima, širi nadu i ulijeva snagu svakom ko je upozna.

INICIJATIVA: Niko nema volje odgovarati na pitanja na koja je odgovorio već hiljadu puta, ali recite nam kako ste nastradali?

Nastradala sam 2001. godine, tako što sam pala sa trešnje.

INICIJATIVA: Opišite nam Vaš put prihvatanja invaliditeta? Je li bio dug i težak?

Put prihvatanja invaliditeta je bio pun uspona i padova. Prva godina je nekako prošla nesvjesno i sjećam je se kao kroz maglu jer sam većinu vremena provela u banji u Slankamenu i u raznim bolnicama. Poslijе godinu dana, kada sam se vratila kući, doživjela sam „sudar sa realnošću“ i mislim da sam tek tada postala svjesna šta mi se desilo. Veliku zahvalnost dugujem svojoj porodici i prijateljima koji su mi bili vjetar u leđa i smatram da bi prihvatanje invaliditeta bez njihove podrške trajalo mnogo duže. Ipak,

ja sam bila ta koja se probudila jednog jutra, obavila razgovor sama sa sobom i odlučila kojim putem ču da krenem... putem na kojem neću dozvoliti da me invaliditet definiše... Tako je i dan-danas.

INICIJATIVA: Koji je bio prvi korak kojeg ste poduzeli kako biste promijenili trenutno stanje u koje ste dospjeli?

Kao što sam već rekla: razgovor sa sobom, rad na prihvatanju svog stanja, nove sebe i dosta rada na povratku samopouzdanja.

INICIJATIVA: Kakve uspomene nosite iz najboljih dječjih dana?

Nosim divne uspomene... Imala sam divno djetinjstvo ispunjeno ljubavlju, srećom, smijehom... Iz tog perioda imam prijatelje sa kojima se i danas družim i često se prisjećamo naših dogodovština.

INICIJATIVA: Kako ste dospjeli u Centar za djecu sa višestrukim smetnjama „Koraci nade“? Šta je tačno Vaš posao?

Moj posao je rad sa korisnicima i njihovim roditeljima. Kao i dosta stvari u mom životu, mislim da je i dolazak u Centar „Koraci nade“ bio sudbinski. Gospođa Annemarie Kury je žena koja mi je obezbijedila stipendiju kad je trebalo da studiram i žena koja je pomogla izgradnju Centra. Ona je od dana kad sam je upoznala vjerovala u mene, i tako vjerujući u mene predložila mi je da se preselim u Tuzlu i počnem raditi u Koracima nade. Hvala joj na tome! Rad u Koracima je u potpunosti promijenio moj život, ulio mi dodatno samopouzdanje, dao novu dimenziju mom životu i oplemenio ga. Sad su „Koraci nade“ moja porodica!

INICIJATIVA: Idete i na edukaciju za psihoterapeutkinju. Šta Vas je motivisalo da se krenete educirati u tom smjeru?

Tako je, već godinu dana pohađam edukaciju

za savjetnike, psihoterapeute i "Life coaching" pri O.L.I. Centru za integrativnu psihodinamsku psihoterapiju, savjetovanje i coaching iz Beograda. Smatram da čovjek treba učiti i raditi na sebi dok je živ. O.L.I. metod se usmjerava na dvije ključne, složene sposobnosti: sposobnost za ljubav i sposobnost za rad, to je ono što me je prvenstveno privuklo na ovu edukaciju. Nalazim se u takvom periodu života gdje su mi potrebna nova saznanja, nove metode rada i informacije kako bih mogla pomoći sebi a također i korisnicima Centra i svim ljudima oko mene.

INICIJATIVA: Centar radi sa djecom sa invaliditetom. Na kojem principu ste zasnovali svoj odnos s djecom, štićenicima Centra?

Svaki korisnik Centra je individua, poseban i specifičan na svoj način. Sa djecom sam ostvarila otvoren, gotovo drugarski odnos, koji je ispunjen ljubavlju i povjerenjem. Mislim da mi i to što sam u kolicima pomaže da sa njima ostvarim još prisniji odnos jer iz ličnog iskustva znam kako se osjećaju, šta ih tišti i stvarno razumijem sve njihove probleme.

INICIJATIVA: Koja je Vaša ideja savršene sreće?

Uh, teško pitanje. Možda to da uživamo u životu na svoj način i da ne živimo prema očekivanjima drugih ljudi. Da se smijemo, okružimo dobrim ljudima i radimo posao koji volimo.

INICIJATIVA: Šta smatrate Vašim najvećim uspjehom?

Moji najveći uspjesi tek predstoje! Za sada svojim uspjehom smatram to što sam ostala dosljedna sebi, svojim moralnim principima i što je moja porodica ponosna na mene.

INICIJATIVA: Kojom Vašom osobinom se najviše ponosite?

Najviše sam ponosna na to što sam hrabra!

INICIJATIVA: Ima li nešto za čim žalite? Da možete da promijenite nešto kod sebe, šta bi to bilo?

Ne žalim ni za čim, mislim da se sve dešava sa razlogom. Postala sam možda malo odlučnija.

INICIJATIVA: Vaša novogodišnja čestitka za naše čitaoce?

Svim Vašim čitaocima želim sretnu Novu godinu! U Novoj godini želim MIR jer njime sve započinje, LJUBAV jer daje smisao nesavršenom svijetu, PRIJATELJSTVO jer ostaje i kad ničeg drugog nema, TOLERANCIJU jer nismo svi isti, SMIJEH jer liječi bolesti, SITNICE jer se u njima krije SREĆA i SNOVE jer se mogu ostvariti!

Pripremila: Fikreta Hasanović

IZ AKTIVNOSTI

SASTANAK ČLANICA UNIJE OOSI U BIH, SAVEZA I OOSI

U hotelu "Bjelašnica" na Bjelašnici, 30. i 31. oktobra 2018. godine u organizaciji Informativnog centra za osobe sa invaliditetom "Lotos" Tuzla, održan je sastanak članica Unije organizacija osoba sa invaliditetom u Bosni i Hercegovini i aktivnih organizacija i saveza u oblasti invalidnosti i zagovaranju prava djece sa invaliditetom. Sastanak se realizovao u okviru regionalnog projekta: "Zaštita djece od nasilja i inkluzija djece sa invaliditetom" kojeg u partnerstvu realizuju UNICEF i EDF u šest zemalja Zapadnog Balkana i Turskoj, a podržan je sredstvima regionalnog IPA programa Evropske Unije. Sastanak je održan sa ciljem definisanja prioritetnih područja zajedničkog djelovanja Unije organizacija osoba sa invaliditetom u BiH i aktivnih organizacija osoba sa invaliditetom u BiH s fokusom na prava djece sa invaliditetom i mlađih sa invaliditetom.

Teme sastanka su bile:

- Zajedničko djelovanje u uspostavljanju partnerskog odnosa sa donosiocima političkih odluka od interesa za osobe sa invaliditetom;
- Uloga organizacija osoba sa invaliditetom u primjeni Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom i Preporuke UN Komiteta o primjeni Konvencije koje je Bosna i Hercegovina obavezna provesti;
- Položaj organizacija osoba sa invaliditetom i načini zajedničkog djelovanja za njegovo poboljšanje.

"ZVUCI JEDNAKOSTI"

Informativni centar za osobe sa invaliditetom "Lotos" realizovao je projekat sa JU Srednjom muzičkom školom "Čestmir Mirko Dušek" pod nazivom: "Zvuci jednakosti", s ciljem povećanja uključenosti mlađih ljudi sa invaliditetom u kulturni i društveni život Grada Tuzla. Mlađi ljudi sa invaliditetom rijetko dobivaju priliku učestvovati u društvenom životu i biti prisutni u različitim aktivnostima sa svojim vršnjacima. Nepostojanje mogućnosti za aktivnim uključivanjem održava mlade osobe sa invaliditetom na samom rubu društvene zajednice i konstantno onemogućenim da se razvijaju i da daju svoj doprinos društvu. Postojanje negativnih stereotipa doprinosi socijalnoj nevidljivosti u društvenoj zajednici. Tako prava zagarantovana UN Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom ostaju neostvarena. "Zvuci jednakosti" je projekat u kojem se promoviše zajedničko učešće mlađih osoba sa invaliditetom i učenika Srednje muzičke škole u Tuzli. Kroz projekat je oformljen vokalno-instrumentalni ansambl koji je kroz muziku predstavio vrijednosti poput prava na jednake mogućnosti, simbolično u sklopu obilježavanja 3. decembra, Međunarodnog dana osoba sa invaliditetom, zajedničkim izvođenjem muzičkih djela. Ovaj projekat predstavlja značajan pomak u socijalnoj uključenosti mlađih sa invaliditetom ali i smanjenju predrasuda među vršnjacima a finansiran je od strane Federalnog ministarstva kulture i sporta.

“JEDNAKOST BEZ GRANICA”

“Jednakost bez granica” naziv je projekta čiju implementaciju je započeo Informativni centar za osobe sa invaliditetom “Lotos” Tuzla. U sklopu ovog projekta započelo se s realizacijom radionica sa učenicima srednjih škola sa područja Tuzle. Prvi susret je održan sa učenicima Mašinske škole Tuzla kroz predstavljanje života iz ugla invaliditeta mlađih djevojaka sa invaliditetom Fatme Bulić i Senaide Sarajlić, aktivistica I.C. “Lotos” i kreatorki samog projekta. Radionica je protekla u ugodnoj atmosferi i razgovoru kroz koji su se učenici upoznali s tim da, bez obzira na fizička ograničenja koja posjeduju, osobe sa invaliditetom mogu biti punopravni članovi zajednice, uz određene vrste neophodne podrške. Svaka vrsta rada na interakciji i upoznavanju sa pravima osoba sa invaliditetom, tako i ovaj projekat, će doprinijeti suzbijanju diskriminacije i predrasuda koje postoe u društvu. Cilj kojem ovaj projekat teži je da mlađi učenici, budući pružaoci usluga, u važnom, ranom dobu nauče prihvati različitosti kao normalnu pojavu u svijetu, te da kroz razgovor uvide na koje sve načine svi možemo doprinijeti poštivanju jednakosti i doprinijeti većoj stopi uključivanja mlađih osoba sa invaliditetom u obrazovni sistem kao i uključivanje u druge omladinske organizacije. Projekat “Jednakost bez granica” ima za cilj povećanje svijesti o mogućnostima, kapacitetima i pravima osoba sa invaliditetom, a finansiran je od strane Fondacije tuzlanske zajednice.

FILMSKI FESTIVAL “UHVATI FILM” BANJA LUKA

U banjalučkom “Staklencu” u Parku “Petar Kočić” i ove godine je održan 8. Filmski festival za osobe sa invaliditetom “Uhvati film”. Festival je dio regionalnog “Uhvati sa mnom ovaj dan/Uhvati film” festivala koji se održava u Novom Sadu, te u Rijeci i Kotoru.

Namjera organizatora HO Partner, Banjaluka, KAO Parnas, Novi Sad, Spirit, Rijeka, bila je da doprinese smanjenju socijalne distance prema osobama sa invaliditetom. Na Festivalu su pikazani vrhunski filmovi iz različitih krajeva svijeta, izložba fotografija “Kultura i osobe sa invaliditetom” i održana istoimena debata.

“Kultura i umjetnost su možda jedine oblasti u kojima se u prvi plan stavlja ime i prezime stvaraoca nekog umjetničkog djela, a ne invaliditet” - rekao je jedan od učesnika debate, Duško Uzelac, ispred Organizacije amputiraca “UDAS” RS.

“Jednom prilikom smo imali zanimljivu likovnu koloniju na kojoj su umjetnici bez invaliditeta dobili zadatak da provedu dan kakav svakodnevno proživjava neka osoba sa invaliditetom. Umjetnik koji je dobio zadatak da dan proveđe u invalidskim kolicima, dok su ga drugi ignorisali kao što pojedini naši sugrađani ignorisu osobe u kolicima, rasplakao se do podne i rekao je da to ne može izdržati” - ispričao je Uzelac.

Dodao je da bi dobro rješenje bilo političare koje odlučuju o osobama sa invaliditetom jedan dan staviti u njihovu poziciju. Onda bi, možda, imali više razumijevanja.

3. DECEMBAR, MEĐUNARODNI DAN OSOBA S INVALIDITETOM

Ujedinjene nacije su 1992. godine proglašile 3. decembar za Internacionalni dan osoba sa invaliditetom koji se godišnje obilježava u cijelom svijetu. Tema ovogodišnjeg 3. decembra je "Osnaživanje osoba sa invaliditetom i osiguranje uključenosti i jednakosti". Ovom temom se stavlja akcenat na značaj osnaživanja osoba sa invaliditetom za inkluzivan, pravedan i održiv razvoj predviđen u Agendi za održivi razvoj 2030. Agenda 2030. koja obećava da "nikoga ne ostavlja iza sebe", predstavlja ambiciozan plan

Agenda 2030. stavlja veliku važnost na pitanja koja se odnose na održivu urbanizaciju, naročito u 11. cilju: učiniti gradove i naselja inkluzivnim, sigurnim, otpornim i održivim, što nije moguće bez održivog urbanog razvoja. Konferencija UN o stambenom i održivom urbanom razvoju (Habitat III), koja je održana u Kitou, Ekvador 2016. godine, prepoznala je važnost usvajanja pristupa pametnog grada koji koristi mogućnosti digitalizacije, čiste energije i tehnologije, kao i inovativni transport, čime se obezbjeđuju mogućnosti za

djelovanja međunarodne zajednice prema mirnom i prosperitetnom svijetu, gdje se kao osnovni princip primjenjuje dostojanstvo osobe i jednakost među svim ljudima.

Tri fokusa djelovanja i rada Ujedinjenih nacija su: Razvoj, ljudska prava i mir i sigurnost, tako da je od ključnog značaja da se u tom pogledu osigura puna i ravnopravna participacija osoba sa invaliditetom u svim sferama društva i stvore jednake mogućnosti i okruženje za osobe sa invaliditetom.

stanovnike i ekološki prihvatljiviji izbor, te da se podstakne održiv ekonomski rast i omogući gradovima da poboljšaju svoje usluge.

Informativni centar za osobe sa invaliditetom „Lotos“ Tuzla u saradnji sa Koalicijom organizacija osoba sa invaliditetom Tuzlanskog kantona, tradicionalno kao i svake godine, organizovat će prijem za predstavnike institucija vlasti, medija, drugih organizacija osoba sa invaliditetom sa TK i ostale građane, kako bi se zajednički obilježio ovaj dan.

VIDIM TE

Vidim te. Volim posmatrati ljudi. Na ulici, u prevozu, na pijaci. Ljudi koji stoje, sjede, ne govore. Volim gledati ljudi dok šute. I svako lice je drugačije. Oči, nos, usta, brada. I svako tijelo je drugačije. Prsti, stopala, strukovi. Svako drugačije hoda. Svako drugačije stoji. Svojevremeno mi je to bila glavna zabava na velikim i dugim sastancima. Da posmatram ljudi kako se igraju olovkom, kako crtaju u svojim notesima krugove i kvadrate, cvjetice, oči, ispisuju svoja imena, kako se češkaju i namještaju odjeću kada dođe njihov red da nešto kažu, u kom položaju su im ruke, gde gledaju i kako.

Ljudi su najinteresantnije knjige. Ljudi su lijepi. Svi. Lijepi su kad se smiju i ako nemaju sve pravilne zube i sve zube na broju. Lijepi su kad grickaju nokte, kad nervozno čekaju i gledaju na sat, kad brzo kucaju poruke u mobilnom, kad zamišljeno gledaju u daljinu, kad se znoje i kad škilje od ledenog vjetra, kad su mokri od kiše. Ljudi su lijepi i kad ne mirišu lijepo i kad im je odjeća poderana i prljava. Ruke su im lijepi i kad su ispucale i prljave.

Lica su im lijepa i kad su išarana ožiljcima i borama. Lijepi su u svojoj različitosti, u

tome što od milijarde ljudi na ovom svijetu ne postoji duplikat i što je svaki čovjek svijet za sebe koji svuda sa sobom nosi. Milijarde svjetova! I svaki put kad dvoje ljudi jedan drugom kažu "Dobar dan" njihovi svjetovi se dodirnu. Dodirnu im se granice tih nevidljivih prostranstava. Pogledaju se. I svaki od tih svjetova ima svoju gravitaciju, minska polja, zelene, cvjetne livade i nebo, nekad potpuno plavo bez i jednog oblaka, nekad modro, nočno, nekad sa mnoštvom zvijezda. Nekad ti svjetovi imaju rijeke i mora, a nekad pustinju. Nekad su ti svjetovi sivi betonski blokovi sa samo jednim teškim metalnim vratima. Zaključanim. Nekad u tim svjetovima ima i životinja, nekad divljih, a nekad pripitomljenih. Nekad ima biljaka, onih cvjetnih i onih sa bodljama. I svaki svijet ima svoje Sunce i svoj Mjesec. Zamislite milijardu sunaca i milijardu mjeseca! Ima svjetova čije su granice niske drvene ograde koje se lako preskaču. Staneš na ivicu i ispred tebe ravnica, široka i dugačka u nedogled. Prosto te mami da preskočiš ogradi i da potrčiš. Ima svjetova na čijim granicama su bodljikave žice. Svuda metalni znakovi "Opasno po život" i "Privatan posjed". Ni u jednom od tih svjetova ne može stalno da pada kiša i da sija sunce. Vrijeme se stalno smjenjuje. U dužim ili kraćim intervalima. Ne može stalno biti led i ne može stalno sve cvjetati, ma šta vlasnici tih svjetova mislili i željeli. I nema vremenske prognoze za tvoj svijet. I nema knjige "World - How to" i "World for dummies". I kako rasteš i tvoj svijet raste. Kad si mali, vlasnik si malog svijeta. Što si stariji tvoj svijet je veći. U njemu su sve ulice kojima si ikad hodao, dijelovi svjetova ljudi koje si sretao, dijelovi svjetova koje si pročitao u knjigama, snimci svjetova filmova koje si gledao, zvukovi svjetova koje si slušao, boje slike koje si vidio... I kad sretneš nekog, zastani. Baci pogled preko ograde. Zagledaj se. Osmjehni se i kaži: "Vidim te".

KRISTIJAN NE VIDI I NE ČUJE

Kristijan Bezuh živi u tišini i mraku, no stvara likovna čuda. On je gluhoslijepi umjetnik. Izvrstan crtač stripova, karikaturist i slikar. Govori jedino znakovnim jezikom uz pomoć prevoditelja, no bolje se izražava crtežima i slikama. Kaže da je prije najviše crtao stripove, ali sada voli i mrtvu prirodu i pejzaže. Ipak, najviše uživa dok crta stripove o superjunacima. Voli zamišljati kako bi oni izgledali.

- Osmislio sam priču o Gluhoslijepom junaku kako bih kroz strip prikazao koliko je gluhoslijepim osobama prevoditelj važan faktor u životu - objašnjava nam tridesetšestoogodišnji Kristijan uz pomoć prevoditeljice.

GLUH OD ROĐENJA

On ima Usherov sindrom koji mu je otkriven u ranoj mladosti. Jedinstveno oštećenje koje je uvršteno u klasifikaciju gluhosljepoće jer uključuje istodobno osjetilno oštećenje i sluha i vida. Kristijan ne čuje i jako slabo vidi.

Gluh je od rođenja. Na desno oko je potpuno slijep, a na lijevo vidi, ali samo ravno ispred sebe. Ima tzv. tunelski vid, zbog kojeg vidi samo predmete u uskom polju ispred sebe, ali ne i periferno. Nema razvijenu moć govora, stoga se sporazumijeva znakovnim jezikom u okviru vidnog polja s vođenjem. To znači da prevoditelja drži za zapešća kako bi mu ruke zadržao u vidnom polju.

IZAŠAO IZ IZOLACIJE

Kaže da je išao u Suvag, no bilo mu je jako teško. Pokušao se školovati i u posebnim školama za gluhe, no teško se snalazio jer nije znao znakovni jezik. Sve je krenulo nabolje tek 2000. godine, kada je postao član Hrvatskog saveza gluhoslijepih osoba Dodir. Izišao je iz izolacije i pronašao se u kreativnom stvaralaštvu, a uspješno je svladao i problem komunikacije.

- Održao sam i nekoliko izložbi i likovnih radionica za djecu, a često sudjelujem i u radionicama po školama gdje savez upoznaje djecu s gluhoslijepim osobama. Uz crtanje i kiparstvo, vodim i kreativne radionice u savezu, idem na pjevanje i glumim - nabrala Kristijan.

- Pjevamo i glumimo na znakovnom jeziku. Ja ne čujem glazbu, no to nije problem - objašnjava nam dok slika voće u posudi na zagrebačkom Zrinjevcu, gdje je Hrvatski savez gluhoslijepih osoba Dodir i ove godine obilježio međunarodni tjedan svjesnosti o gluhosljepoći nazvan po Helen Keller. Kristijan nam veselo objašnjava da se mnoge gluhoslijepi osobe rado bave raznim umjetnostima, no ističe da najčešće odabiru kiparstvo jer se najviše oslanjaju na osjet dodira.

- Vidim boje, ali ne vidim dobro kada crtam olovkom. Ostavlja preslab trag, pa tada crtam po sjećanju. Zato najčešće koristim tamne olovke, a važno je i da je svjetlo optimalno jer mi previše svjetla smeta pa ne vidim - rekao je. Kaže da živi sam u stanu i nema problema s kretanjem jer zna gdje se što nalazi. Najgore je kada mora izići iz stana. Tada se kreće uz pomoć crveno-bijelog štapa, no ako mora nešto obaviti, potrebna mu je pomoć prevoditelja.

- U Centru za prevođenje hrvatskog znakovnog jezika ima samo 13 prevoditelja za gluhoslijepe, a 360 gluhoslijepih osoba registriranih u savezu svakodnevno treba prevoditelja. Prema podacima resornog ministarstva, ta se brojka čak penje i do 1400 - rekla je Ana Marija Babojević, koordinatorica Centra i prevoditeljica.

PAS POMAGAČ

- Koliko možemo oslanjamo se na volontere, a prevoditelje dijelimo, teška srca, prema prioritetima. Svi popunjavaju prijavnicu za prevođenje u koju moraju upisati i razlog. Prednost se, primjerice, daje ljudima koji moraju ići liječniku pred onima koji moraju u trgovinu, iako im je to možda istodobno potrebnije - objašnjava Babojević. Kaže da gluhoslijepe osobe ne mogu imati ni psa pomagača jer mu ne mogu izdati naredbu, s obzirom na to da nerijetko ne mogu

artikulirano govoriti. Upravo je zato najvažnija aktivnost saveza Dodir osiguravanje kvalitetne podrške u komunikaciji i kretanju. Nužno je obrazovati prevoditelje za gluhoslijepe osobe i educirati stručnjake različitih profila koji se u svom radu susreću s gluhoslijepim osobama kako bi se učinio velik korak prema njihovoj inkluziji u društvo. Kristijan se najteže kreće kroz gužvu i po noći.

- Moram buljiti u pod i gledati prepreke. Još je dobro ako ima ulične rasvjete.

Ljudi me pitaju treba li mi pomoći jer vide štap. Ali ja ih odbijam, lakše mi je ovako. Njih ne razumijem - ističe.

- Dok sam bio mlađi, imao sam velik problem. Zabijao bih se u ljudi. No ljudi to nisu shvaćali. Ljutili su se na mene, vikali. Tada sam shvatio da su ljudi zapravo zločesti - objašnjava Kristijan tužno prepričavajući. Iako je Hrvatska još 2007. godine kao treća država u svijetu potpisala Konvenciju UN o pravima osoba s invaliditetom, gluhoslijepe osobe i dalje se susreću s mnogim preprekama u ostvarivanju ljudskih prava te s predrasudama i nerazumijevanjem javnosti. Dok slika mrtvu prirodu i bira boje, Kristijan nosi majicu s natpisom "Gluhoslijepi su mrak".

- Natpis znači da su gluhoslijepi fora, normalne osobe, ravноправni sudionici našeg društva, ali s druge strane, mi zapravo i živimo u mraku - smatra Kristijan.

Izvor: jutarnji.hr

NASILJE NAD ŽENAMA U BIH

Nasilje nad ženama predstavlja kršenje ljudskih prava i posljedica je diskriminacije žena, kako u zakonu, tako i u praksi, kao i od persistentnih nejednakosti između muškaraca i žena. Ovo nasilje utiče i otežava napredak u mnogim oblastima, uključujući iskorjenjivanje siromaštva, borbu protiv HIVA/AIDS, i mir i sigurnost. Međutim, nasilje nad ženama i djevojčicama nije neizbjegljivo. Prevencija je moguća i esencijalna. Žene aktivistice 25. novembra obilježavaju kao dan borbe protiv nasilja još od 1981. godine. Ovaj datum je uzet iz razloga što je na taj dan izvršen brutalan atentat 1960. godine, nad trima sestrama Mirabal, političkim aktivisticama u Dominikanskoj Republici, po naređenjima dominikanskog vladara Rafaela Trujiloa (1930-1961). Generalna skupština je 20. decembra 1993. godine, rezolucijom 48/104, usvojila Deklaraciju o eliminaciji nasilja nad ženama. U tom kontekstu, 1999. godine Generalna skupština Ujedinjenih naroda odredila je 25. novembar kao Međunarodni dan eliminacije nasilja nad ženama i pozvala vlade, međunarodne organizacije i nevladine organizacije da organizuju aktivnosti tog dana s ciljem podizanja svijesti javnosti o problemu.

16 DANA AKTIVIZMA – ORANGE THE WORLD – LEAVE NOONE BEHIND

Nasilje nad ženama i djevojkama je jedno od najraširenijih, ponavljajućih i razarajućih kršenja ljudskih prava u našem svijetu danas. Nejednakost među spolovima i dalje traje širom svijeta, a postizanje rodne ravnopravnosti i osnaživanja žena i djevojčica zahtijevat će snažnije napore, uključujući i zakonske okvire, kako bi se suprotstavile duboko ukorijenjenoj diskriminaciji zasnovanoj na rodnoj pripadnosti, koja često proizilazi iz patrijarhalnih stavova i srodnih društvenih normi, kako navodi generalni sekretar UN. Nasilje nad ženama predstavlja najekstremniji oblik diskriminacije. Prema navedenom izvještaju, na osnovu podataka od 2005. do 2016. godine za 87 zemalja, 19 posto žena starijih od 15 do 49 godina izjavilo je da su imali fizičko i / ili seksualno nasilje od strane intimnog partnera u 12 mjeseci tokom prethodnog istraživanja. U najekstremnijim slučajevima, takvo nasilje može dovesti do smrti. U 2012. godini skoro polovina svih žena koje su bile žrtve ubistva s namjerom širom svijeta, bile su ubijene od strane

intimnog partnera ili člana porodice, u poređenju sa 6 posto muških žrtava. Nasilje u porodici, kao jedan od najvećih izazova bosanskohercegovačkog društva je problem koji je izašao iz privatne u javnu sferu.

U cilju adekvatnog odgovora na ovaj problem usvojeni su entitetski zakoni o zaštiti od nasilja u porodici i strategije na nivou države i entiteta. U Bosni i Hercegovini nasilje u porodici i dalje je u porastu, a prema dostupnim podacima nevladinih organizacija u BiH, svaka peta žena u našoj zemlji doživjela je neki oblik nasilja od strane svog partnera.

Prema istraživanju o rasprostranjenosti i karakteristikama nasilja prema ženama u BiH, koje smo realizovali u proteklom periodu, čak 70,6 posto žena je tokom odraslog života bilo bar u nekom trenutku izloženo nekom od oblika nasilja (fizičkom, psihičkom, seksualnom ili ekonomskom). Ipak, samo 5,5 posto žena sa iskustvom nasilja se obratilo određenoj instituciji za pomoć, odnosno svaka četvrta žrtva nasilja je prijavila nasilje nadležnim institucijama. Ovaj podatak potvrđuje, između ostalog, da su žene smatralе da im pomoć

nije potrebna (u 62,5 posto slučajeva), najvećim dijelom iz neprepoznavanja sebe kao žrtve, neprepoznavanja određene vrste nasilja (naročito seksualnog i ekonomskog u partnerskim odnosima), te različitih, mahom tradicionalnih i patrijarhalnih opravdanja za nasilje. U našem društvu je ukorijenjen patrijarhalan odnos i tradicionalan stav prema ovom problemu, a kao građani nerado o tome razgovaramo, ali tako svoj stav prenosimo u institucije zadužene da pruže rješenje problema. Mnogi problemi nastaju i zbog činjenice kako ljudi ne prepoznaju nasilje, ali i nedovoljno rade na prevenciji u borbi protiv rodnog nasilja nad ženama, jer sama žrtva sebe često ne prepoznaće kao žrtvu i ne prijavljuje nasilje, te nisu upoznate sa načinom kako se mogu zaštiti. Činjenica je da je ekonomsko zlostavljanje žene put ka svakom drugom obliku zlostavljanja. Žene su često ekonomski zavisne od svog partnera pa tako čak 70% žena žrtava nasilja se vraća nasilniku. Nezrelost društva i pojedinaca i dalje pokazuju koliko su mnogi često nijemi na sveprisutnost nasilja nad ženama. Kako bi podigla svijest o ovom problemu, obezbijedila specijalističku podršku, podstakla individualni i institucionalni odgovor na ovu pojavu, Global Analitika kroz projektne aktivnosti, uz podršku Ekumenske inicijative žena iz Hrvatske i Ministarstva civilnih poslova BiH, kontinuirano radi na educiranju i osnaživanju žena i djevojaka žrtava nasilja širom Bosne i Hercegovine. Glavni cilj koji želimo postići jeste da kroz edukativni segment podignemo stepen znanja kod učesnica aktivnosti o ljudskim ženskim pravima, mehanizmima zaštite prava, te uloge žene u porodici i društvu. Primarni izazov sa kojim se suočavamo u 21. vijeku jeste eliminisati nasilje nad ženama i ukloniti barijere razvoju njihove snage, kreativnosti i njihovih glasova. Jednakost žena nije samo pitanje morala, nije samo humanitarno pitanje, niti je samo pitanje pravednosti. To je pitanje ljudskih prava i sigurnosti.

Izvor: globalanalitika.com

KONVENCIJA O UKLANJANJU SVIH OBLIKA DISKRIMINACIJE ŽENA

Opća skupština Ujedinjenih naroda usvojila je Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena - CEDAW (Convention on Elimination of All Forms of Discrimination Against Women) koja je stupila na snagu 3. septembra 1981. godine kao globalni i sveobuhvatni pravno obavezujući međunarodni ugovor.

Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije nad ženama (CEDAW) do danas je prihvatiло više od 90 posto članica Ujedinjenih naroda. CEDAW je pravno obavezujući instrument za zemlje potpisnice koji je uspostavio međunarodni nadzorni mehanizam - Odbor za uklanjanje diskriminacije žena osnovan 1982. Odbor nadzire kako se CEDAW primjenjuje putem razmatranja izvještaja koje su mu države stranke obavezne podnosi. Odbor čine 23 stručnjakinje/ka visokog moralnog ugleda i stručnosti za područje na koje se CEDAW odnosi.

Sustav zaštite prava iz Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena znatno je

ojačan usvajanjem Fakultativnog protokola uz Konvenciju. Fakultativni protokol stupio je na snagu 22. decembra 2000., a njime je, za države koje ga prihvate, uveden dodatni međunarodni nadzor zaštite konvencijskih prava. Na temelju Fakultativnog protokola uz CEDAW države stranke pristaju na to da Odbor za uklanjanje diskriminacije žena, nakon što su iscrpljene mogućnosti zaštite pred nacionalnim institucijama, prima i razmatra pritužbe pojedinaca/pojedinki i skupina u kršenju Konvencije. Odbor može i sam pokrenuti postupak ispitivanja ponašanja država stranaka zbog teškog i sistemskog kršenja prava žena.

Države ratifikacijom ili prihvaćanjem ove Konvencije i Fakultativnog protokola preuzimaju obavezu da je na odgovarajući način ugrade u svoj pravni sistem.

Mnoge države u svojim ustavima sadrže odredbe o nužnosti službenog objavljivanja međunarodnih ugovora kako bi oni postali dio unutrašnjeg pravnog sistema i bili direktno primjenjivi.

INKLUZIJA U OBRAZOVANJU

Inkluzivna je ona škola koja obuhvata i stalno uključuje svakog učenika sa preprekama u učenju i učešću i sve ostale učesnike u sve vidove vaspitno – obrazovnih aktivnosti, nastavnih, vannastavnih, društveno – korisnih, kulturno – javnih prema njihovim individualnim potencijalima i maksimalno očekivanim ishodima učenja, kreiranja i poučavanja.

RAZLIKA IZMEĐU INKLUIZIJE I INTEGRACIJE

Glavna razlika između integracije i inkluzije u obrazovanju je u tome što se u okviru koncepta interakcije zahtijeva da se djeca sa invaliditetom (i sva druga) prilagode postojećoj školi i da se u njoj pedagoški integrišu, a inkluzija podrazumijeva promjene u školi kako bi ona bila, ne samo dostupna svim učenicima, već da zadovoljava njihove obrazovne potrebe i dalje razvija njihove sposobnosti i druge potencijale do socijalizovanih ličnih maksimuma.

INKLUZIJA U OBRAZOVANJU

Inkluzija u obrazovanju nije isto što i individualizacija u obrazovanju, mada su povezane. Individualizacija je nezaobilazna, čak ima komponente inkluzije, ali se inkluzija ne može svesti samo na individualizaciju obrazovanja.

Inkluzija znači biti uključen, obuhvaćen, pripadati, biti sa drugima. Inkluzija ne znači samo da smo svi jednaki, niti da se svi slažemo, nego stvara novi odnos prema svemu što je različito i podstiče međusobno podržavanje, te obogaćuje naše mogućnosti za stvaranje novih ideja.

Ona radije govori o različitim mogućnostima, nego o nedostacima i stavlja u pitanje mnoge pojmove kao što su „prosječan“ i „normalan“. Inkluzija se nameće kao nadređen pojam integraciji i podrazumijeva sveobuhvatno uključivanje osoba sa teškoćama u učenju i uopšte teškoćama u socijalnoj integraciji,

ne samo u vaspitno – obrazovnom sistemu, nego i u svakodnevnom životu i društvenoj stvarnosti.

Inkluzija je jedan od aspekata uključivanja u društvo.

INTEGRISANO OBRAZOVANJE

Većina stranih autora termin „integrисано образование“ ili „integraciју u obrazovanju“ tumači prvenstveno kao stvaranje novih ili različitih vaspitno obrazovnih alternativa za učenike sa preprekama u učenju i učešću, a ne eliminaciju takvih alternativa.

Taj termin ima suprotno značenje od riječi: segregacija, odvajanje, izdvajanje. Integracija u obrazovanju znači zajedničko obrazovanje i vaspitanje učenika sa preprekama u učenju i učešću i ostalih učenika – onih bez takvih prepreka u redovnim školama.

Funkcionalna integracija podrazumijeva što manju distancu između takve djece i ostalih učenika u redovnoj školi.

Njen viši nivo označava zajedničko realizovanje određenih vaspitno – obrazovnih aktivnosti uz istovremeno poučavanje i korištenje prostora i opreme. Socijalna integracija obuhvata obje varijante integracije, uz što češće povezivanje kontakata i interakcije djece sa preprekama u učenju i učešću i ostalih učenika u redovnoj školi. Integracija u najširem smislu podrazumijeva spajanje svih činilaca obrazovanja i vaspitanja svih učenika u funkcionalnu cijelu (tj. povezivanje obrazovnih i vaspitnih ciljeva, sadržaja i metoda rada, djelovanja nastavnog i ostalog školskog osoblja; društvene podrške, kreatora obrazovne politike; porodice, zainteresovanih naučnih i stručnih institucija, nevladinih organizacija u čijem fokusu su djeca i mladi). Uključivanje osoba sa preprekama u učenju i učešću u širu socijalnu sredinu na svim područjima rada i života naziva se socijalnom interakcijom. Većina autora inkluziju sagledava kao koncepciju, pristup ili princip čiji je cilj

otklanjanje barijera kod učenja, a ne kao cjelovit i operacionalizovan nastavni sistem ili model.

Možemo se složiti sa stavom da je inkluzija pojmovno nadređena integraciji, iako su obje okrenute istom cilju.

Za razliku od integracije koja znači obnovu, udruživanje u cjelinu, inkluzija teži sistemu koji je strukturisan tako da svaku osobu stavlja u ravnopravan položaj i daje joj mogućnost pripadanja zajednici i sudjelovanja u njoj.

Postoji više oblika, modaliteta i načina individualizacije nastave, kao što su:

- nastava različitih nivoa složenosti,
- primjena nastavnih listića,
- rješavanje zadataka na tri nivoa težine,
- diferencirani grupni rad,
- individualno planirana nastava,
- mikro nastava,
- razgranati model programirane nastave,
- grananje nastave u školi na redovnu dopunsku,
- kompjuterizacija učenja i nastave.

EVALUACIJA INKLUVIVNE NASTAVE

Osnovni smisao evaluacije jeste unapređivanje procesa i poboljšanje rezultata učenja i poučavanja u inkluzivnoj nastavi. Plan evaluacije treba da odgovara ciljevima lekcije, suštini poučavanja, aktivnostima učenika i osnovnim pitanjima. Neophodno je da nastavnik primjenjuje dvije vrste evaluacije:

1. Formativnu ili formalnu evaluaciju koja se primjenjuje u procesu učenja i poučavanja radi poboljšanja njegovog kvaliteta (a provodi se usmenim ispitivanjem, pismenim provjeravanjem, procjenom ilustracija, eseja, debata i ostalih produkata učenika).
2. Sumativnu ili sumarnu evaluaciju koja se provodi na kraju određenog perioda, radi utvrđivanja uspjeha učenika u usvajanju znanja, vještina stavova, vrlina i učešća učenika što se najčešće obavlja testiranjem. Pouzdana evaluacija usmjerena je prema precizno određenom cilju i paralelna sa stvarnim životom. Ona zahtijeva mjerljive performanse, više mišljenja i vremena.

Izvor: osi-inkluzija.ba

NOVOGODIŠNJE ČESTITKE

Drage čitateljke i čitatelji

Prolazi još jedna godina u kojoj smo zahvaljujući pojedinačnom i zajedničkom angažmanu svih nas nastavili da napredujemo malim koracima i pomacima prema našem cilju: punom poštovanju i implementaciji prava osoba s invaliditetom u Bosni i Hercegovini. Pored svih malih, ali značajnih ostvarenja, koji doprinose realizaciji ovog cilja, tu je i velika odluka da kroz zajedničke aktivnosti programa MyRight stavimo u fokus dvije ključne oblasti usmjerene prema većem uključenju mladih osoba s invaliditetom u pokret kao i zagovaranju za kvalitetno inkluzivno obrazovanje. Ostvarenjem ovih ciljeva osiguravamo najbolji put koji vodi do potpune inkluzije osoba s invaliditetom u društvo. Za ostvarenje ovih ciljeva neophodni su jaki pojedinci koji imaju znanja i vještine, koji su ujedinjeni u jake organizacije koje znaju i koriste adekvatne alate za zagovaranje za prava osoba s invaliditetom, te na taj način omogućuju da se krećemo progresivno u pravcu implementacije i poštovanja većeg obima prava osoba s invaliditetom, i da nam 2019. godina bude godina progresa. Iskreno se radujemo tome. MyRight želi da u Novoj 2019. godini budete prije svega jaki i snažni duhom i tijelom jer će za ostvarivanje ovih ciljeva biti potrebno puno energije.

Takođe vam želi da budete odlučni i da maksimalno iskoristite prava i snage koje imate, a koje vam garantuje ratificirana Konvencija UN o pravima osoba s invaliditetom i zajedništvo unutar organizacija okupljenih oko koalicija. MyRight je tu da vas podrži i naredne kao i svih prošlih godina.

MyRight tim

Dragi čitatelji,

Nova godina nam je sve bliže. Vrijeme je da sumiramo rezultate u staroj i pravimo planove za nadolazeće dane. Imajmo na umu da stvar nije u odgovorima koje dajemo nego u pitanjima koje postavljamo! Želim da u novu godinu uđemo sa što više pitanja. Sretna i uspješna Nova 2019. godina!

doc. dr. Zumreta Galijašević

Svima vama koji listate i čitate časopis osoba sa invaliditetom "INICIJATIVA". Svima vama kojima je ljubav u žilama kucavicama i znači vam puuuno. Svima vama koji uvažavate ljudе i ljudskost i sve uz vas i oko vas. Vama koji se borite protiv diskriminacije, promovišete i prakticirate UN Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom, podstičete dostojanstvo, humanost, upornost, izdržljivost, jednakost i samopouzdanje, širite pozitivnu energiju, različitosti koristite kao prednost, a ne manu... Svima vama koji se napajate pozitivnim pričama, u njima se odmarate i one vas motiviraju, svima vama svako dobro želim. Iz sveg svog srca i duše prijateljicama i prijateljima Inicijative želim sretnu, zdravu, berićetu, ispunjeniju i mirnu nastupajuću godinu. Svima vama, drage i dragi moji čitaoci, SRETNA VAM NOVA 2019. GODINA.

Jasna Rebac

"Ružičnjak-Los Rosales" Mostar

Redakciji i čitaocima lista "Inicijativa" želimo sretnu Novu 2019. godinu, sa željom da i dalje uspješno pišu o položaju i borbi za ljudska prava osoba sa invaliditetom.

Koalicija organizacija osoba sa invaliditetom Grada Bijeljina KOLOSI

NOVA GODINA KROZ ISTORIJU I OBIČAJE

Simbolično, Nova godina predstavlja obnavljanje života, a običaji vezani za taj dan vuku korijene iz daleke prošlosti. Slavljenje odlaska stare i dolaska nove godine je prastari religijski, društveni i kulturni obrazac u skoro svim dijelovima svijeta. Istorija proslavljanja Nove godine nije pouzdano utvrđena, ali se smatra da su Vavilonci to činili još pre 4.000 godina. Rimljani su takođe slavili Novu godinu, ali se njihov kalendar mijenjao sa svakim novim vladarom sve dok Rimski senat 153. godine prije nove ere nije "ustoličio" 1. januar za početak Nove godine. Nijemci su, prema jednom od niza tumačenja, prvi u 16. vijeku uveli običaj kićenja jelke. Legenda kaže da je kićenje započeo utemeljitelj protestantizma Martin Luter. Luter je šetajući kroz šumu bio zadivljen hiljadama zvijezda koje su svjetlucale kroz granje jela. Toliko je bio očaran prizorom da je odsjekao malo drvo i odnio ga kući svojoj porodici. Da bi oživio istu ljepotu koju je video u šumi, zakačio je i male svijeće na grančice. U Evropi i Americi kićenje jelke postaje popularno u 18. vijeku.

I danas se širom svijeta, uz puno buke i pompe, šampanjac, razmjenu poklona i vatromet, slavi nastupajuća godina. Neki novogodišnji simboli su opstali kroz sve civilizacijske mijene. Jedan od najatraktivnijih simbola je novogodišnja parada, uobičajena kod mnogih naroda. Stvaranje zaglušujuće buke koje potiče iz rituala tjeranja zlih demona, takođe se zadržalo u mnogim krajevima svijeta - ali danas kao lupanje u lonce i tiganje,

kucanje čašama, zvonom zvona, bubnjevima, sirenama, muzikom. Iako mnogi misle da su novogodišnja zaricanja novijeg datuma, tradiciju su započeli još Vavilonci, a njihova je odluka nalagala vraćanje posuđenog oruđa za rad. Moderna zaricanja najčešće se odnose na prestanak pušenja, držanje dijete, zdrav način života, štednju, više učenja, vjernost... Kinezi svoje domove kite crvenim ukrasima, a svi noževi se uklanjaju iz kuće na 24 sata kako se niko ne bi ozlijedio i kako bi svi bili sretni u idućoj godini.

NOVOGODIŠNJA TRADICIJA U KINI JE DA SE DOMOVI KITE CRVENIM UKRASIMA.

Nova godina je tradicionalno i vrijeme okupljanja - porodičnog, sa prijateljima, na organizovanim proslavama i to u svečanim odijelima, s posebnom brigom o izgledu, ukrašavanjem enterijera i eksterijera. Svaka zemlja ima i poneku specifičnost. U Grčkoj se proslava poklapa s proslavom svetog Vasilija, jednog od osnivača Grčke pravoslavne crkve. Tada se servira Vasilopita ili torta svetog Vasilija, u koju se utisne srebrni ili zlatni novčić. Ko novčić pronađe, bit će posebno sretan u Novoj godini. Danci u novogodišnju noć ulaze sa mnogo razbijenih tanjira ispred kućnog praga. Stari tanjiri čuvaju se cijele godine i u ponoć se bacaju pred ulazna vrata prijatelja. Mnogo razbijenih tanjira simbolizuje društveno bogatstvo - prijatelje. Japanci čitavog decembra održavaju zabave pod nazivom Bonenkai, kojima je cilj da se ostave loše stvari za sobom i pripremi se za novi početak.

Zvana budističkih hramova zvone 108 puta kako bi otjerala 108 ljudskih slabosti, a nakon toga se svi smiju, tjerajući smijehom zle duhove.

NOVOGODIŠNJA TRADICIJA U BRAZILU JE DA SE NOSI BIJELA ODJEĆA

Kubanska tradicija nalaže da se u ponoć pojede 12 grejpova, koji simbolizuju mjesecce godine, a poštovanje tog običaja treba da donese sreću. Austrijanci na Novu godinu, kao desert uz svečani ručak, pripremaju sladoled od mentola u obliku djeteline s četiri lista. Stari sicilijanski običaj kaže da će sreća doći onima koji na Novu godinu jedu lazanje. Kad zakuca ponoć, Španci moraju da pojedu 12 zrna grožđa - po jedno za svaki mjesec. Norvežani se časte pudingom od pirinča u kojem je skriveno jedno zrno badema. Osobu koja pronađe badem pratiće sreća.

U Brazilu je običaj da se u novogodišnjoj noći nosi bijela odjeća za sreću i mir u godini koja slijedi. Holanđani se za doček pripremaju pekući krofne jer vjeruju da to donosi sreću. Cijela Latinska Amerika uoči Nove godine traži gaćice određene boje, u zavisnosti od zemlje do zemlje - crvene, roze ili žute.

U nekim zemljama običaji nalažu da se veš obuče naopačke. Italijani najbučnije proslavljaju Novu godinu jer što veća buka, zlo će brže pobjeći. Iz kuće bacaju sve stare, nepotrebne stvari, od namještaja do odjeće, i to kroz prozor. U gotovo svim narodima ponoć se dočekuje upućivanjem najljepših želja i poljupcem koji nije samo dijeljenje trenutka euforije, već i zavjet bliskosti u nadolazećih 12 mjeseci.

Odmotavaju se polako i posljednji dani klupka ove nam godine. Neke smo čvorove raspetljali, neke i odrezali. Mnogo smo toga dočekali i ispratili, s osmijehom ili suzama, često se nadali, najviše sanjali. Vjerovali smo u svako novo bolje sutra, padali i opet ustajali. Svi smo isti. I svi smo različiti. Ipak smo radosni jer smo ispleli mnoštvo uspjeha, novih, lijepih uspomena, a sve loše biramo da zatvorimo u šarenu seharu koja čini život i zbog čega smo danas još jači, hrabriji i spremniji da nastavimo.

Pripremimo jedra za još jednu plovidbu od novih 365 dana, otvorimo srca novim prilikama i skupimo sve svoje želje u buket, s vjerom da će se ostvariti. **SRETNA NOVA 2019. GODINA!**

*Adisa Kišić
I.C. "Lotos" Tuzla*

UMJETNA INTELIGENCIJA

SANIVEJL - Kompanija Google objavila je da će dati 25 miliona dolara za projekte koji traže način da putem veštačke inteligencije kompjutera stvore humanije društvo.

Taj program je deo šire Googleove inicijative "Artificial intelligence (AI) za društveno dobro" koja za cilj ima da smanji zabrinutosti da će napredak u veštačkoj inteligenciji uništiti poslove i možda čak biti vojno korišćen za autonomno ubijanje ljudi. I druge tehnološke kompanije su preduzele slične korake u bavljenju etičkim pitanjima u domenu veštačke inteligencije. Microsoft je izdvojio 115 miliona dolara za inicijativu "AI za društveno dobro", za organizacije koje razvijaju veštačku inteligenciju za humanitarne, ekološke i slične projekte. Tokom prezentacije u Sanivejlu, u Kaliforniji, Google je prikazao kako se "AI" tehnologija već koristi za dijagnostiku bolesti, pomaganje ljudima s invaliditetom, predviđanje rizika od poplava i zaštitu ugroženih vrsta.

Ipak, uprkos obavezama koje preuzimaju Google i Microsoft, duh skretanja "AI" u veoma pogrešnom smeru je i dalje prisutan, prenosi Beta. Iako obećava dobre stvari s veštačkom inteligencijom, Microsoft se bori za ogroman ugovor s američkom vojskom, što je ranije ovog meseca doveo do slanja otvorenog pisma grupe zaposlenih i zabrinutih da bi kompanija mogla izdati sopstvene principe veštačke inteligencije. Microsoft je na svom blogu potvrdio odlučnost da dobije pomenuti ugovor uz obećanje da će se u slučaju da ga dobije baviti svim eventualnim etičkim pitanjima. Google je odlučio da se ne nadmeće za ugovor s vojskom nakon protesta zaposlenih. Ta kompanija je zaključila da se ugovor ne poklapa s njihovim principima za veštačku inteligenciju koji ne dozvoljavaju da se tehnologija koristi za "uzrokovanje ili direktno nanošenje povreda ljudima".

Izvor: politika.rs

NAJNAGRAĐIVANIJI PARAOLIMPIJCI

Nijedan učesnik Zimskih paraolimpijskih igara nikada ranije nije osvojio više medalja od Ragnild Majklebast.

Osvojila je fantastičnih 27 medalja, od kojih su 22 zlatne, 3 srebrne i 2 bronzone u tri sporta tokom Zimskih paraolimpijskih igara između 1988. i 2002. godine. Samo američka paraolimpijska šampionka u plivanju Triša Zorn koja ima 41 medalju je osvojila više titula od ove Norvežanke, ali na Letnjim olimpijskim igrama. Majklebastova takođe ima 14 zlatnih medalja više od svoje sunarodnice Marit Bjorgen, najodlikovanije osvajačice medalja na Zimskim olimpijskim igrama ikada.

“Zapravo, ja nikada o sebi ne razmišljam kao o najodlikovanoj paraolimpijki zimskih olimpijskih igara ikada”, kaže Ragnild. “Tek kad spomenu sportiste koji su osvojili više medalja, a govore o sportistima bez invaliditeta, dok nas inače uopšte ne spominju, ja pomislim na to.” Majklebastova se uspešno bavila brzim klizanjem, sportom koji je poslednji put na Zimskim olimpijskim igrama bio zastupljen u Naganu 1998. i nordijskim skijanjem.

Osvojila je 4 zlatne, 3 srebrne i jednu bronzanu medalju u brzom skijanju između Insbruka 1988. godine i Lilehamera 1994. Niko je nije nadmašio kao skijašicu. Osvojila je 16 medalja od svoje prve trke u Insbruku do poslednje u Solt Lejk Sitiju.

Majklebastova je takođe osvojila dve zlatne i jednu bronzanu medalju u bijatlonu. Prema njenim rečima od svih medalja koje je osvojila ona izdvaja štafetu 3 x 2,5 km u Lilehameru 1994. godine: “Za mene su sve moje medalje najbolje. Ali, kada bih morala da biram, izabrala bih ovu štafetu”.

U toj trci udružila je snage sa En Helen Barlund i Siv Vestengen i tako su Norveškoj donele zlato.

Nemci Rajnhild Meler i Gerd Šenfelder su osvojili 16 medalja u alpskom skijanju i jedini su paraolimpijci koji su se približili rekordu Majklebastove.

Proći će mnogo godina, ako se ikada i dogodi, da neki sportista osvoji toliko titula na paraolimpijskim zimskim igrama.

“Nisam sigurna da li će moj rekord ikada biti oboren. Mislim da su današnja takmičenja teža nego kada sam se ja takmičila”.

DESET LJUDI KOJI SU DOKAZALI DA JE NEMOGUĆE SAMO REČ

Dok mnogi ljudi provode svoje živote tugujući nad onim što nemaju i ignorisući mnoge darove koje imaju, ima i onih koji svojom odlučnošću, voljom i ambicijom uspevaju da pokažu svetu da telesni invaliditet nije sputavajući faktor.

Ejmi Pardi koja se bavi snoubordom je u devetnaestoj godini preležala bakterijski meningitis zbog čega su joj obe noge amputirane ispod kolena.

Takođe je izgubila oba bubrega i slezinu. Posle dve godine urađena joj je transplantacija bubrega kojeg joj je donirao otac.

Posle samo tri meseca Ejmi se vratila sportu sa protezama. 2014. godine na Paraolimpijskim igrama osvojila je bronzanu medalju, a 2018. godine osvojila je srebro u snoubordu.

Aron Foderingam je korisnik kolica od osme godine. Brat koji je u skejt parku vozio BMX bicikl ga je inspirisao da počne da koristi posebno modifikovana invalidska kolica. U četrnaestoj godini je postao prva osoba koja izvodi kolut unazad u kolicima, a u osamnaestoj je izvodio i dupli kolut.

Evelin Gleni je virtouz na perkusijama koja je gluva od dvanaeste godine.

Kaže da je sebe naučila da čuje raznim delovima tela, a ne ušima, u šta ćete sigurno poverovati kada je budete čuli kako svira.

Dobila je nagradu po nazivu Dame Commander najvišeg reda Britanskog Kraljevstva za doprinos muzici.

Zak Rul je rođen bez butnih kostiju. Zbog bolesti krtih kostiju doktori su morali da mu amputiraju obe noge.

Danas je krosfit trener i može lako da podigne iz benča 420 lb i radi sklekove u invalidskim kolicima.

Uprkos tome što je slepa, Marla Ranian ne samo da je 1992. godine osvojila 4 zlatne medalje na Letnjim olimpijskim igrama u skoku u dalj i u trkama na 100 metara, 200 metara i 400 metara, već je učestvovala i u događajima za osobe bez invaliditeta uključujući Pan američke igre u Vinipegu 1999. godine gde je osvojila zlatnu medalju u trci na 1500 m.

Osvojiti planinu Kilimandžaro većina ljudi smatra nemogućim, ali najviši vrh u Africi nije uplašio Spensera Vesta. U 31. godini Spenser Vest je postigao nemoguće - popeo se na planinu koristeći samo ruke. 2003. godine dok je surfovala sa najboljom drugaricom, ocem i

napuni svoju protezu na isti način na koji oni pune svoje mobilne telefone.

Koliko možete postići u svom životu ako nemate obe ruke? Možete šta god želite ako imate snagu volje. Upoznajte Džesiku Koks - prvog licenciranog pilota bez ruku na svetu, kao i prvog nosioca crnog pojasa bez ruku u Američkoj tekvondo asocijaciji. Takođe je i sertifikovani skuba ronilac, pisac i motivacioni govornik, a učestvovala je i u takmičenju El Tour de Tucson od 60 milja. Kijan Hongijan je izgubila obe noge u saobraćajnoj nesreći 2000. godine, kada je imala samo četiri godine. S obzirom da je rođena u jugoistočnoj kineskoj provinciji Junan, njeni roditelji nisu mogli nikako da joj priuštite proteze. Ali, kada je privukla pažnju kineske štampe dobila

PyeongChang 2018

bratom trinaestogodišnju Betani Hamilton je napala ajkula. Tada je ostala bez leve ruke. Do bolnice je već izgubila preko 60 pocenata krvi i preživela je hemoragijski šok. Ali, bila je odlučna devojčica i kroz mesec dana se već vratila na dasku. Danas je veoma uspešna profesionalna surferka.

Glumica iz filma "Igre gladi" je rođena sa jednom rukom. Dok bi većina ljudi to shvatila kao prokletstvo zahvaljujući svojoj odlučnosti Endžel Djufrija je postala uspešna glumica. Nedavno je na godišnjoj konferenciji filma, interaktivnih medija, muzičkim festivalima i raznim skupovima zbunjivala ljude tražeći da

je besplatne proteze i učlanila se u lokalni plivački klub za osobe sa invaliditetom. Naporan rad i odlučnost su se isplatili kada je postala nacionalna šampionka u plivanju na Kineskim nacionalnim paraolimpijskim igrama 2009. godine, a 2015. godine je osvojila zlatnu medalju u finalu 100 metara prsno na Paraolimpijskim igrama u provinciji Junan. Pošto su ove priče toliko inspirativne, razmislite koja vas je dotakla najviše i inspirisala da načinite korak više kako biste ostvarili svoje snove.

Prevela i obradila:
Jelena Milošević

ŠARENA STRANA

NOVOGODIŠNJA ČESTITKA

Ulazi mladić u knjižaru i pita:

- Imate li novogodišnje čestitke na kojima piše:
Mojoj jedinoj ljubavi?

Prodavačica se osmehne:

- Svakako, izvolite.

Mladić će:

- Dajte mi jedno desetak komada!

DJEČIJA PISMA DJEDU MRAZU

"Djeda Mraze, da li umjesto tebe može da dođe gospođa Mraz? Mnogo te se plašim, izvini." - Džonas.

"Djeda Mraze, ja ne želim da tata bude ti!"

- Džejn.

"Da li vičeš "ho, ho, ho" zato što ne govorиш druge jezike?" - Polin.

SRETNU NOVU
2019. GODINU
ŽELEJ VAM

I.C. "Lotos"

